

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio V. De bono in commune.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

ARTICVLVS III.

Virum aliqua creatura possit esse similis Deo.

VONIAM definierat perfectiones rerum omnium creaturarum in Deo esse tanquam in earum causa effectrice: causa vero efficiens agendo nitatur reddere rem patientem sibi similem, quare, num res creata Deo similis esse possit? Respondet, similem esse posse, non quidem in natura specifica, aut generica, sed in analogica, vt in ente.

Similitudo duplex creaturae intellectus. Similis cum Deo, altera naturalis, alia super-naturalis in alia vita.

Notandum est, praeter hanc similitudinem, quae rebus omnibus creatis communis est, duplicem aliam in natura intellectu praedita reperiri. Alteram ipsi naturalem atque innatam, quatenus per intellectum & voluntatem domina est suarum operationum, capaxque beatitudinis, etiam supernaturalis. Alteram omnino supernaturalem, qua in patria similis Deo erit in beatitudine, quoniam videbit eum sicuti est, & sicut Deus ipse se ipsum inuetur, & se ipso fruitur. Vtraque similitudo tangitur a Diuo Thoma in argumento, *sed contra*.

Similis dicitur quodammodo creaturae in tantum creaturae.

In responsione ad quartum notat Diuus Thomas cum Dionysio 9. cap. de diuinis nominibus, quamuis concedendum sit, res creatas similes esse Deo modo paulo ante explicato, & contrario tamen non concedendum, Deum similem esse creaturis. Cuius rei beatus Dionysius rationem reddit: quoniam duobus modis vnum dicitur simile alteri. Vno, quoniam in vtroque est forma eiusdem rationis, secundum quam mutuo inter se similia sunt, quod est illa ea in re esse eiusdem ordinis, atque tunc ex vtraque parte similia reciproce dicuntur. Altero modo, quatenus vna res imitatur alteram tanquam sui ipsius mensuram: quo pacto res exemplata imitatur suum ex-
Demplar, & effectus suam causam equiuocam: quare cum esse simile hoc modo, non aliud sit, quam esse ad imitationem eius cui dicitur similis, sit, vt sicut imitans & exemplar sunt correlatiua inaequalis comparationis, ita res hoc modo similis referatur relatione inaequalis comparationis ad rem, cui similis dicitur esse, ac proinde vt res, cui similis est, non vicissim dicenda sit similis illi, sed potius imitatione expressa. His accedit, quod quicquid est in re creata, totum id simile est Deo, a quo productum atque veluti exemplum a suo primo exemplari translatum est: Deus autem, cum interuallo infinito excedat rem creatam, sitque eminenter atque vnice infinita alia, quae tali rei create valde dissimilia sunt, nullo modo eidem similis esse potest, sed indefinito modo ei dissimilis est.

QVÆSTIO V.

De bono in commune.

DISPUTATIO VNICA.

Quid sit bonum.

Ordo quaestionis ad praecedentem & sequentem.

VM tractatione de perfectione diuina coniuncta est disputatio de bonitate Dei, vt D. Thomas initio quaestionis praecedentis docuit, atque ex ipsa explanatione formalis rationis boni iam nunc erit magis manifestum, idcirco hac quaestione differit D. Tho-

Amas de bono in genere, & sequenti de bonitate diuina. Porro circa omnes articulos huius quaestionis vnica hanc disputacionem texemus, in qua supponentes, quae super Aristotelem alibi commodius disputari solent, summam dicemus, quid de bono, & ipsius acceptionibus sentiamus, quod non mediocrem lucem afferet plerisque per vniuersam Theologiam futuris disputacionibus.

Hoc loco sermo est de bono, quod inter passiones entis realis connumeratur. Vt ergo pateat quid ex nostra sententia dicat formaliter, & quid addat supra ens, notandum est. Sicut album formaliter dicitur habens albedinem: ita bonum formaliter dicitur habens entitatem, qua perficitur: & bonitatem dicere entitatem perficientem. Quemadmodum enim articulo 1. quaestionis praecedentis dicebamus, entitatem perficientem ab effectu appellari perfectionem: ita modò dicimus, eandem entitatem esse ipsammet bonitatem, non tamen dicitur bonitas, nisi adiunctum habeat rationem, siue relationem perficientis ad rem perfectam, quae ratio rationis est. In entibus namque entitatiua eorum perfectio, atque eorundem bonitas, idem profus sunt. Tanta ergo est bonitas cuiusque rei, quanta est latitudo quo ad gradus valoris essentialis entitatis, qua perficitur.

Bonū transscendens bonitas quid.

Hoc ergo solum interest inter perfectum & bonum, quod perfectum, cum iuxta nominis etymologiam nihil aliud sit, quam esse quasi consummatum, vt quaestione praecedente articulo 1. explicatum est, vni nominis significat id, cui nulla entitas ac bonitas deest, quam suapte natura exigit: bonum vero solum dicitur habens bonitatem, seu entitatem, qua perficitur. At quoniam, iuxta regulam illam Dionysij 4. de diuinis nominibus, *bonum ex integra causa, malum autem ex multis singularibusque defectibus*, vt aliquid simpliciter dicatur bonum, necessarium est, vt omni defectu careat, qui alicuius momenti sit comparatione eius, de quo agitur, sit vt parum, aut nihil inter se differant bonum ac perfectum. Quare si ens aliquod perfectum sit simpliciter, vt pote omni entitate ac perfectione praeditum sibi pro eo statu debita, erit etiam bonum simpliciter: melius autem & perfectius, si in maiori & perfectiori gradu, quam sibi sit debita, eam habuerit, aut si perfectiones aliquas minimè debitas, supernaturales videlicet, habuerit. Quod si fuerit perfectum secundum quid, hoc est, ex parte, & non ex toto, eodem modo dicitur esse bonum secundum quid, siue ex parte.

Bonū ex perfectū in quo differant.

Ex dictis licet colligere in primis, ens, & bonum non esse synonyma: bonitas enim supra entitatem addit rationem, seu respectum perficientis: & idcirco ens solum dicitur habens entitatem, bonum vero dicitur habens entitatem qua habens perficitur: quare bonum supra ens addit rationem perfecti per suam entitatem.

Bonū & ens, bonitas & entitas non sunt synonyma, licet bonitas entitatis significet. Bonū est passio entis: non presertim, sed late sumptis passio vocatur.

Secundò colligimus, bonum proprie non esse passionem entis: eatenus tamen posse dici passionem illius, quod ab ente sit aliquo modo distinctum, atque cum eo reciprocetur. Primum ex eo probatur, quod nulla passio proprie dicta in sua ratione formali includat subiectum cuius est passio: bonitas autem, vt explanatum est, intime ac formaliter includit entitatem, cum in ea potissimum posita sit ratio totius bonitatis. Secundum vero, quod bonum cum ente recurat, ac reciprocetur, manifestum est: cum vnumquodque ens, quantum habet entitatis sibi debita, aut suae naturae accommodata, siue entitas illa tali enti intima sit, vt homini corpus & anima, angelo

angelo natura sua angelica genere & differentia essentiali constans, Deo simplicissima sua natura diuina, siue accidentaria, vt igni caliditas, homini intellectus, aut gratia, &c. tantum habeat bonitatis, & quatenus ens est, eadem entitate sit bonum: atque vnumquodque ens habeat saltem entitatem suae essentiali, sibi debitam & accommodatam, per quam cum minimum est bonum. Quod si in ente aliquo reperitur entitas tali enti minime secundum suam naturam accommodata, vt in aqua caliditas: tunc esse calidum, quod ex ea resultat, licet non sit bonum aquae, cui accommodatum non est, est tamen bonum comparatione materiae primae, in qua immediate recipitur, & insuper est bonum quoddam in se distinctum formaliter à bonitate caliditatis, quae perfectio & bonitas est ipsius calidi, quae calidum est. Imò cum ens non solum de concretis, verum etiam de abstractis dicatur, eò quod vnumquodque suam naturam atque entitatem habere dicatur, siue à se distinctam, siue non, vtique vnumquodque ens, quantumcumque simplex & abstractum, dicetur sua entitate bonum: quare cum bonitas, de qua modo est sermo, non nisi in ente reali reperitur, sit, vt ens & bonum inter se recurrant.

Materia prima bona est bonitate sibi propria.

Ex his omnibus iam facile erit intelligere, materiam primam, cum habeat suam peculiarem entitatem, essentiali, atque naturam, à forma substantiali realiter distinctam, imò apud nos habeat etiam suam peculiarem existentiam, ex qua & existentia formae resultat existentia totius, in se esse bonam sua entitate propria, atque natura, id quod Diuus Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus affirmat.

De entibus mathematicis, an bona sint, diximus 3. Metaphysicae cap. 2. quaestione 1. & 2. Physicorum cap. 2. quaestione 1.

Vnum autem bonum transcendens, de quo loquimur, conuertatur cum ente reali vt commune est respectiuo & absoluto, an verò tantum cum absoluto, ita quod realis relatio nullam dicat perfectionem, disputabimus inferius quaestione 42.

Propositam sententiam esse D. Thomae.

Sententia, quam de bono transcendente hactenus explicauimus, est plane D. Thomae hoc loco, atque alibi saepe. Docet enim idem esse bonum, quod perfectum, & ab entitate in actu dici aliquid perfectum: eaque de causa tum tractationem de perfectione diuina coniunxit disputationem de diuina bonitate, quod bonitas cuiusque rei non aliud sit, quam entitas quae ea res perficitur. Eadem tamen est sententia Dionysij, tum alibi, tum 4. c. de diuinis nominibus. Inter alia namque quibus in progressu huius disputationis ostendemus hanc esse ipsius sententiam, sumpta pulchritudine pro perfectione entitativa cuiusque rei, docet, idem esse bonum & pulchrum, omniaque appetere bonum & pulchrum, nihilque esse eorum quae sunt, quod boni, & eius quod pulchrum est, non sit particeps. In eadem etiam sententia est Scotus quodlibeto 6. §. contra ista. Quo loco docet, magnitudinem perfectionis essentialis non esse aliud ab essentia, non solum in Deo, sed etiam in rebus creatis, bonitatemque essentiali, qua vna species melior est quam alia, non esse rem additam essentiali, sed ipsammet essentiali. Eadem sententia est Ferrarientis 1. contra gentes cap. 37. Iuelli in tractatione de transcendent. cap. 6. Gregorij in 2. dist. 34. quaest. 1. artic. 1. atque aliorum. Consonat praeterea sententia haec maxime cum testimonio illo Genesios 1. *Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona, hoc est, perfecta, vt natura cuiusque postulabat. Creauit namque Deus cuncta à principio af-*

fecta entitate omni atque perfectione, quam vnumquodque eorum suapte natura postulabat, nullumque inter opera Dei monstrum, nihilque, quod vllum defectum haberet, potuit reperiri.

Malum, bono transcendenti oppositum, nihil est aliud, quam priuatio entitatis atque perfectionis debita. Vt carere vi & facultate videndi, est malum comparatione oculi atque hominis: quoniam est priuatio perfectionis, seu entitatis debita. Quare bonum & malum priuatiue opponuntur, vt Dionysius, Augustinus, alique Patres ac Doctores communiter affirmant. Vnde quia priuatio non est ens, sed carentia entis, dicunt malum non esse ens, sed non ens: & nihil vt nihil enti reali opponitur. Quia etiam priuatio non est nisi in subiecto apto ad habendam rem, cuius illa est carentia, docent malum semper coniunctum esse cum aliquo bono in quo veluti in fundamento sit, neque posse esse purum malum, quod coniunctum non habeat bonum, in quo sit. Quoniam verò sicut quaedam dicuntur sana, quia formaliter habent sanitate: alia, quia illam efficiunt, aut indicant, & ita quaedam dicuntur mala, quia formaliter priuata sunt entitate & perfectione sibi debita: quaedam verò, quoniam in causa sunt talis priuationis, aut ad illam aliquo modo disponunt, quo pacto caliditas malum est aquae, quoniam priuationem frigiditatis inducit, disponitque ad priuationem formae substantialis. Hinc fit, vt bona quaedam dicantur malum aliorum bonorum, non quod formaliter malum sint, sed quod per accidens expellendo bonum, aut disponendo ad illius expulsiōem, causa sint mali. Haec, quae de malo vt bono transcendenti opponitur diximus, manifeste sunt de sententia Diui Thomae inferius quaest. 48. & 49. Dionysij. 4. cap. de diuinis nominibus, vbi inter alia inquit. *Non igitur aut in demonibus, aut in nobis malum inest, quasi sit aliquid malum, sed quod perfectionis bonorum propriorum, & accommodatorum sit priuatio.* Et infra: *Malum imbecillitas atque priuatio est boni. Item malum semper coniunctum est cum aliquo bono in quo fundatur. Quod enim expers est boni, id neque est aliquid, neque esse potest.* Haec Dionysius. Eadem est sententia Augustini in Enchiridio cap. 11. & sequentibus, in libro 83. quaestionum, atque alibi saepe, vbi docet, malum non esse aliud, quam priuationem boni, neque posse esse malum, nisi coniunctum cum bono in quo sit tamquam in subiecto, quod aliquo alio bono priuatur. Eadem est sententia Fulgentij de fide ad Petrum cap. 21. 3. tom. operum Augustini, Anselmi de casu diaboli, c. 9. 10. & 11. Damasceni 2. libro fidei Orthodoxae. cap. 4.

Malum, bono transcendenti oppositum.

Boni & malum priuatiue opponuntur.

Malum coniunctum semper est cum aliquo bono, in quo veluti in fundamento sit. Malum multipliciter dicitur, & bona quae ad illam mala comparatione aliorum dicuntur.

Alio modo sumitur bonum pro bono morali, quod vt 1. 2. q. 71. artic. 6. ac alibi explicatum est, consistit in adaequatione & conformitate cum recta ratione, atque ad eò cum lege Dei & consilijs, quae sunt supererogationis. Quando autem quis conformatur rectae rationi, legi Dei, aut consilijs per actum elicium eis conformem, resultat in tali actu libero bonum morale, quod est bonum virtutis, à quo is, qui illum elicit, denominatur bonus bonitate moris.

Vtrum verò per actum in genere naturae, & relationem conformitatis actus illius cum recta ratione (quae relatio rationis est) admittenda sit in tali actu tertia ratio formalis realis secundum quam pertinet ad aliquam virtutem moralem, verbis gratia, ad castitatem, misericordiam, humilitatem, vel ad aliam similem virtutem, artic. 6. citato disputatum est. Quando verò quis conformatur rectae rationi & legi Dei sine actu aliquo, ex eo videlicet quod non furetur, non fornicetur, neque transgre

Bonum morale quid, & de duplici morali bonitate.

transgrediatur praeceptum aliquod, tunc conformitas illa est bonitas quadam, non quidem, quae efficiat bonum eum, qui ita conformatur, sed sine qua bonus non erit. Duo namque necessaria sunt, vt aliquis iustus ac bonus dicatur. Alterum est, declinare a malo, quod est conformem esse legi Dei hoc posteriori genere conformitatis ac bonitatis. Alterum, facere bonum, quod est conformem esse legi Dei ac rectae rationi priori genere conformitatis secundum actum positium virtutis. Primum necessarium est tamquam conditio, sine qua quis non erit bonus & iustus, quin potius transgressione ipsa erit malus & iniustus. Secundum vero requiritur, vt ab eo iustus & bonus probitate morum denominetur.

Malum morale quidem, in cuius conformitate priuatio est positum. Peccatum commissio est commissio quid.

Malum morale, bono morali oppositum, consistit in priuatione conformitatis cum recta ratione, & lege Dei, quae debuit inesse per contradictorium actus, vel omissionis male moraliter, vt art. 6. citato late explicatum est. Cum enim peccatum omissionis nihil aliud sit, quam ommissio, atque priuatio actus debiti inesse, quo quis tenebatur conformari praecepto affirmatiuo, rectae rationi, atque legi Dei, vtique eo ipso consequenter efficit priuationem conformitatis, quae cum lege Dei secundum tale actum esse debebat. Peccatum vero commissio, vt furari, fornicari, &c. efficit priuationem conformitatis, quam homo habere debebat cum lege Dei, non furando, non fornicando, &c. vt praecepta illa praecipiant, a qua conformitate, vt dictum est, non reddebatur probus bonitate morali, ea tamen conformitas necessaria erat, vt non esset moraliter malus. In priuatione ergo conformitatis praedictae, siue ea actu positio, siue per omissionem efficiatur, consistit ratio mali moralis atque peccati. Vtrum vero in actibus in genere naturae, quibus homo voluntarie in seipso efficit priuationem praedictae conformitatis, resultet tertia ratio formalis realis, praeter relationem rationis dissonantis a recta ratione, & a lege Dei, & praeter priuationem illam, secundum quam tertiam rationem pertineant, verbi gratia, ad inultitiam, luxuriam, aut aliam speciem vitij, art. 6. citato disputatum est.

Bonum, vt est id quod conueniens quid.

Tertio modo sumitur bonum, vt est idem ac conueniens, quo pacto sumptum dicit formaliter relationem conuenientis, materialiter vero id cui conuenit talis relatio. Atque haec vsurpario frequentissima est apud Diuum Thomam 1. 2. ac alibi, & apud alios Doctores. In eam videntur conuenire Capreolus & Durandus, vtique in 2. distinctione 3. 4. quaestione 1. Tamen si Durandus dicat relationem conuenientiae, quam bonum significat esse realem, Capreolus vero esse rationis, quod nos 4. Metaphysice, dum de passionibus entis erat sermo, ostendimus esse verum.

Bonum hoc modo sumptum est formale obiectum conuenientiae.

Bonum hoc tertio modo sumptum est obiectum formale voluntatis: voluntas namque per volitionem fertur in suum obiectum sub ratione conuenientis, ita vt esse iudicatum, aut apprehensum sub ratione conuenientis, sit ratio voluntati tendendi in illud per volitionem: non secus ac esse aliquid coloratum aut lucidum, est ratio vt a facultate videndi percipiatur. E contrario vero esse aliquid iudicatum aut apprehensum sub ratione mali, seu disconuenientis, est ratio voluntati respuendi illud per nolitionem. Quare sicut bonum & conueniens est obiectum formale volitionis: ita malum & disconueniens est obiectum formale nolitionis. Cum ergo malum, vt distinguitur contra bonum tertio modo sumptum, formaliter significet relationem discon-

Malum, vt est idem quod disconueniens, est obiectum nolitionis. Bonum & malum, pro conuenientis & disconuenientis, solum pugnant in-

Molina in D. Thom.

uenientis, materialiter vero id cui conuenit talis relatio, atque inter se non opponantur relatiue, eo quod malum non sit boni malum, neque bonum sit mali-bonum, fit vt nullo eorum modorum opponantur, qui ab Aristotele in postpraedicamentis connumerati sunt. Duo namque relatiua, qualia sunt bonum & malum ita sumpta, neque vt priuantia, neque vt contraria, neque vt contradictoria, neque vt relatiue opposita inter se mutuo opponuntur: constat ergo vt solum pugnent inter se perinde, atque simile & dissimile.

ter se vt simile & dissimile.

Durandus & Capreolus existimant, bonum transcendens, quod est passio entis, esse bonum hoc tertio modo sumptum, neque desunt qui dicant, solum esse duas acceptiones boni: vnam hanc tertiam, in qua sola bonum est transcendens & passio entis: Alteram boni moralis. Potissimum eorum fundamentum est, quod cum passio non includat in sua ratione subiectum, cuius est passio, bonitas transcendens neque erit entitas realis, neque aliquid quod entitatem realem includat, sed quid omnino extra entitatem entitatis realis, illa accidentario conueniens, quod non potest esse aliud, quam relatio conuenientiae, quae ens rationis est, & quam solum bonum transcendens formaliter significat.

Durandus & Capreoli sententia.

Fundamentum.

Aduersus hanc sententiam offerunt se mihi nonnulla argumenta. Primum, quod non videam, qua ratione tueri valeant communem sententiam Patrum atque Doctorum quae (vt supra retulimus) affirmat, malum opponi bono, vt priuantia, malumque formaliter sumptum non esse aliud, quam priuationem boni atque entitatis debite inesse: & plane loquuntur aperte de bono transcendente, & malo illi opposito, vt manifestum est, si bene expendantur exempla quae adducunt: bonum vero, vt est obiectum voluntatis, atque vt est idem quod conueniens, & malum, vt est idem quod disconueniens, non opponuntur vt priuantia, vt est satis perspicuum.

Boni, pro conuenienti, diuersa acceptio a bono transcendente.

Secundum, quod iuxta communem sententiam Patrum atque Doctorum, Deus est sua bonitas, & est bonus per suam essentiam, ita quod nihil quoquo modo ex natura rei ab essentia diuina distinctum est bonitas diuina: & loquuntur plane etiam de bonitate transcendente, secundum quam omnibus, quae sunt, tamquam bonus per essentiam bonitatem transcendente communicat, quae nihil aliud est quam entitas & perfectio naturalis cuiusque: vnde Dionysius c. 1. de diuinis nominibus de Deo ita inquit, vt bonitatis essentia hoc ipso quod est, eorum quae sunt, causa est omnium. Et capite 4. Theologi, inquit, diuinam essentiam bonitatem appellant. Et addit: Deus vt bonus per se & essentia sua, in ea quae sunt omnia, bonitatem diffundit. Et infra: Deus per se, ipsaque essentia sua, ita, quae sunt, omnibus prae eorum capiti totius bonitatis radios emittit, quod late prosequitur, ostendens quo modo esse singulorum atque perfectio entitativa, quae bonitas cuiusque est, a Deo, qui bonus est per essentiam emanet. Longum esset testimonio alia eiusdem Dionysij, atque aliorum Patrum, quae idem aperte sonant referre: At si vera esset contraria sententia, plane haec duae propositiones essent falsae, Deus est sua bonitas transcendens, Deus per essentiam suam est bonus, aut bonitas transcendens: quandoquidem nec Deus est relatio rationis conuenientiae, quae in ipso fundatur, neque illa est de essentia Dei.

Bonus Deus per essentiam, estque prout de sua bonitas.

Vt conficiam tertium argumentum, suppono bonum, vt est idem quod conueniens, atque vt obiectum est voluntatis, praedicari de omni vniuersum entitate reali: quod vel ex eo est manifestum quod quauis

Bonum, id est, conueniens, de omni entitate reali, & quibusdam alia dicitur.

F

quavis entitas realis conueniens, atque adeo bona in hac acceptione, sit ei, cuius est entitas propria atque perfectio. Qua de causa omnis vniuersim entitas realis sub obiectum cadit voluntatis, vel eius, cuius est propria entitas atque perfectio, vel Dei, cuius tanquam prouisoris vniuersalis, ac Domini omnium rerum, est velle, atque volendo conferre rebus singulis suas proprias perfectiones atque appetitus, tum naturales, tum animales, quibus ex directione ipsius in easdem perfectiones propendeant, tendant, ac inclinentur. Atque hinc emanarunt duae ille propositiones celebres inter philosophos. *Bonum est, quod omnia appetunt, & amabile bonum, vnicuique autem proprium.*

Suppono deinde, bonum, eodem modo sumptum, non de solis entitatibus cuique rei propriis predicari, sed etiam de omnibus iis, quae illarum aliquo modo sunt causae, aut ad illas quoquomodo conducunt, vel remotiones sunt contristantium atque malorum, etiam si entia rationis sunt. Haec enim omnia, & vniuersim quaecunque rationem medij fortiuntur ad aliquem finem suas peculiare rationes conuenientis, atque adeo boni in hac acceptione habent, si ad talem finem referantur, distinctas a bonitate atque ratione conuenientis ipsius finis, vt latius ostendimus 1. 2. q. 1. articulo 1. Probari que potest, etiam negationes atque entia rationis, quae ad remotionem alicuius maioris mali conferunt, habere rationem boni de quo loquimur, ex illo Matthaei 26. quod Christus de Iuda proditore dixit, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Vbi non esse, aut non esse natum, affirmavit Christus esse bonum, hoc est, conueniens atque expediens Iudae, vt vel ea ratione euaderet maiora mala, quae propter peccatum ei certero erant essentura. *Legit Bernardum sermone 35. in Cantica.*

Ex his autem ita conficio tertium argumentum. Passio solum predicatur de iis quae continentur sub subiecto cuius est passio: sed bonum, qua ratione formaliter dicit relationem conuenientis, dicitur etiam de negationibus & aliis quae entia realia non sunt: ergo non est passio entis realis: Quo loco aduerte, sicut bonum hoc modo sumptum latius patet, quam bonum transcendens: ita malum quod ei quasi opponitur, & formaliter significat relationem disconuenientis, latius patere quam malum, quod bono transcendenti opponitur. Non solum enim priuationes boni transcendentes, malum hoc modo dicuntur, sed etiam quaecumque quouis modo bono transcendenti aduersantur, dicuntur mala illi in hac acceptione mali, idque per proprias relationes rerum disconuenientium comparatione illius. Vnde non solum priuatio frigoris, sed & calor ipse, qui priuationem formae substantialis aquae disponit, est malus aquae per propriam relationem disconuenientis, quae in calore comparatione aquae fundatur.

Quartum est, quod cum res omnes, pro diuersitate finium ad quos conducunt, fortiuntur varias relationes conuenientis atque boni in hac acceptione, neque relationes illae videantur alterius atque alterius speciei, vtique si bonitas transcendens non esset aliud, quam relatio conuenientis, sequeretur ab vnaquaque entitate fluere multas passiones, atque bonitates transcendentes, quod est absurdum.

Quod si dicas, solum relationem conuenientis ad manifestandam naturam atque attributa diuina esse bonitatem transcendentem, non vero relationem conuenientis ad alios fines. In primis, cum in vna & eadem entitate creata sint variae relationes

Malum, pro disconuenientis, latius patet quam malum transcendens.

Excluditur quaedam ratio.

conuenientis ad manifestanda varia attributa, vt sapientiam, potentiam, iustitiam &c. & aliquando alia, atque alia ratione diuersa Dei attributa in creatura manifeste splendant, non tollitur incommodum illud, quod ab eadem entitate fluant plures rationes eius bonitatis, quae est passio entis. Deinde, bonum ita sumptum conuenit poenae damni, qua Deus punnit damnatos: in ea namque quae omnium poenarum maxima est, splendet magis iustitia diuina, quam in poena sensus, atque adeo poena illa bona, atque conducens est, ad manifestandum diuina iustitia attributum: cum ergo sit priuatio quaedam atque ens rationis, sit, vt neque si ita sumatur bonum, recurrat cum solo ente reali, ac proinde neque sit passio illius. Adde, quod vtilia bona, omnia videntur esse eiusdem rationis in ratione boni vtilis, seu conuenientis ad finem, esto fines sint diuersi, & quod bonum vtile in commune, vnum videtur membrum eius diuisionis, qua bonum conueniens, in tota sua latitudine accipitur, in bonum vtile, honestum, & delectabile distribuitur, quare cum bonitas creaturarum, vt precise conducunt ad manifestanda attributa diuina, nihil aliud videatur esse, quam vtilitas ad eum finem, non videtur esse alterius rationis ab vtilitatibus earumdem rerum, vel aliarum ad alios fines, vt illae sola vtilitates dicenda sint pertinere ad rationem boni conuenientis, quod tanquam transcendens sit passio entis realis.

Ad fundamentum contrariae opinionis iam supra dictum est, bonum transcendens non esse propriissime passionem entis realis, sed eatenus solum passionem dici, quatenus addit aliquid supra ens & cum illo recurrit.

Diuisio boni in honestum, delectabile, & vtile, intelligenda est de bono in tertia acceptione accepto, vt est idem, ac conueniens, quod proinde obiectum est voluntatis. Id namque quod seclusa quacumque habitudine ad aliud tanquam ad finem, in se ipso iudicatur conueniens, saltem vt in eo propter sui perfectionem sibi complaceat voluntas, eique hareat per amorem, si conuenientia iudicetur ex delectatione & iucunditate, quam efficere est aptum, appellatur bonum delectabile: si vero ex quocumque alio capite, dicitur bonum honestum: id autem quod ex habitudine & congruentia ipsius ad finem aliquem iudicatur conueniens, nuncupatur bonum vtile. Quod fit, vt nullum sit absurdum, quod diuersis rationibus & considerationibus vnum & idem simul sit bonum honestum, delectabile, & vtile: id quod in feruore caritatis, pinguedineque deuotionis cernere licet: in se enim bonum quoddam honestum virtutis est, simulque delectationem affert, atque ad vitam aeternam consequendam perutile est.

Dubium est, quonam pacto ratio appetibilis & ratio finis se habeant ad rationem boni, vt est idem atque conueniens. Quod ad rationem appetibilis attinet 1. 2. quaest. 1. art. 1. dicebamus cum Capreolo in 2. d. 34. q. 1. art. 3. ad secundum contra secundam conclusionem, cum Caietano hoc loco articulo 1. & Ferrariensi 1. contra gentes cap. 37. rationem appetibilis non esse de essentia boni, sed consequi essentiam illius comparatione voluntatis, bonumque esse obiectum voluntatis formale, quod formaliter terminat volitionem: appetibilitatem vero, hoc est, non repugnantiam vt appetatur, & sit volitum, esse rationem sub qua terminat, & penes quam attenditur vnitas specifica voluntatis: sicut hoc distinctum, coloratum vel lucidum, est obiectum formale facultatis videndi terminans formaliter actum videndi,

Ad argumentum contrariae opinionis.

Bonum, vt est, id est quod conueniens, est quod diuiditur in honestum, delectabile, & vtile.

Bonum honestum, delectabile, & vtile quid.

Bonum pro conuenientis consequitur ratio appetibilis: est vero ratio sub qua bonum est obiectum voluntatis.

videndi, visibilitas verò est ratio sub qua terminat, & penes quam attenditur vnitatis specifica talis potentia, vt q. 1. explanatum est. Quando ergo Diius Thomas art. 1. huius quaestionis, ac alibi affirmat, rationem boni in eo positam esse, quòd sit appetibile, intelligendus est de appetibili, non quoad significatum formale, sed quoad fundamentum proximum appetibilitatis, vt Caietanus & Ferrariensis exponunt: vel (vt iidem etiam interpretantur) loquitur de ratione boni extrinseca, & quæ se habet ad bonum vt passio ad suum subiectum, quòd etiam aperte innuit idem D. Thomas ad initium primi Ethicorum.

Quòd attinet ad rationem finis, eadem 1. 2. loco citato ostendimus, non esse de essentia boni, sed esse rationem quamdam illi superuenientem, ab eo formaliter distinctam. Bonum namque dicit rationem conuenientis: finis verò dicit habitudinem ad medium, quod in finem ipsum ordinatur: imò verò necessarium non est, vt semper ratio boni adiunctam habeat rationem finis, nisi fortè sermo sit de fine, vt comprehendit tam finem actu, quam finem potentia. Si namque Deus statuisset nihil omnino creare, sua essentia rationem haberet boni & conuenientis, in qua sibi placeret, & quam diligeret, & tamen non haberet rationem finis actu, eò quòd nihil esset, comparatione cuius haberet rationem finis. Neque enim sicut actus voluntatis creatæ semper ordinatur tamquam in finem in rem, quam vult, vt 1. 2. loco citato latè ostendimus, ita ordinatur actus voluntatis diuinæ, qui nullius rei comparatione habere potest rationem effectus, etiam in genere causæ finalis. Quando ergo D. Thomas sapè innuit, finem & bonum esse idem formaliter, id non est accipiendum de fine formaliter, sed de fundamento illius, pro eo quod exercet rationem finis comparatione actus voluntatis, aut mediorem, quæ per actum voluntatis in finem ipsum ordinatur: hoc enim est ipsum bonum, vt 1. 2. loco citato exposuimus cum Caietano ibidem, & cum Ferrariensi 3. contra gentes c. 17.

Voluntatis creatæ actus semper ordinatur in rem, quam vult, tanquam in finem, sicut de actu voluntatis diuinæ.

A sit quantitas molis, consequens est, vt sermo sit de quantitate perfectionis, quam Regius vates eo loco asserit esse ipsam, ac proinde summam.

B Obicit aliquis: Deus & mundus hic, quem cerimus, simul coniuncti sunt quid melius ac proinde maius quoddam bonum, quam sit solus Deus: ergo Deus non est summum bonum. Consequentia perspicua est: antecedens verò probatur, quoniam complexum hoc, Deus & orbis, includit Deum, & addit orbem, qui habet bonitatem formaliter & realiter distinctam à bonitate diuina: ergo efficiet quid melius, bonumque quoddam maius ex utroque coniunctum.

Obiectio.

Durandus in 1. dist. 44. q. 3. concedit, Deum & orbem esse quid melius: & ob id maius quoddam bonum extensiuè, quam sit solus Deus. Hic tamen modus loquendi nullatenus est admittendus, licet admitti posset esse plura bona secundum numerum. Ratio est, tum quia finitum additum infinito non efficit maius, vt ostendimus 3. lib. Physicorum, dum de infinito erat sermo: quod maxime verum est de infinito simpliciter, omnique ex parte illimitato, vt est Deus. Tum etiam quia illud idem, quod orbis addit, est eminenter in ipso Deo: ea namque ratione Deus solus sine creaturis Exod. 33. dicitur omne bonum, quòd earum bonitatem in se ipso posse habeat. Præterea, iuxta modum loquendi Durandi admittendum esset, Christum Deum & hominem, esse quid melius & perfectius Patre, & Spiritu sancto, quod (ne dicam impium) temerarium & periculosum esset asserere.

Durandus sententia reijcitur. Deus & orbis simul, sunt plura bona secundum numerum, non tamè maius bonum quàm Deus solus.

C Accedit ad hanc sententiam Diius Thomas 1. 2. quaest. 33. articulo 3. ad secundum, quo loco docet, optimum simpliciter per cuius participationem omnia sunt bona, vt est Deus, nullius boni additione fieri melius: in aliis verò bonis generaliter verum esse, quodlibet eorum additione alterius boni fieri melius. & tertio Sententiarum dist. 6. quaest. 2. articulo tertio ad primum, vbi docet, licet in Christo bonum increatum natura diuinæ, & bonum creatum natura humane sint plura bona, quæ sola natura diuina, coniunctum tamen ex utraque natura, non esse maius bonum neque melius sola natura diuina. Cuius rei duplicem rationem reddit. Prima est, quia bonum creatum habet se ad increatum tanquam punctus ad lineam, quatenus neutrum proportionem habet ad alterum: quare, inquit, sicut punctum additum lineæ non efficit maius, ita neque natura humana addita diuinæ efficit maius aut melius. Atque hæc est prima ratio, quam nos reddidimus, nempe quòd finitum additum infinito non facit maius.

D Secunda ratio est, quia bonum natura humane vt & ceterarum rerum creaturarum, est in Deo eminenter, qua de causa Exodi 33. appellatur omne bonum, & ob id fieri illi nequit additio boni, quod in se ipso non præhabeat. Atque hæc est secunda ratio quam nos reddidimus. Consonat etiam cum hac sententia Augustinus lib. 6. de Trinitate capite 8. dum ait: Cum creatura adherescit creatori, illa fit maior, quam erat, non ille.

E Secunda ratio est, quia bonum natura humane vt & ceterarum rerum creaturarum, est in Deo eminenter, qua de causa Exodi 33. appellatur omne bonum, & ob id fieri illi nequit additio boni, quod in se ipso non præhabeat. Atque hæc est secunda ratio quam nos reddidimus. Consonat etiam cum hac sententia Augustinus lib. 6. de Trinitate capite 8. dum ait: Cum creatura adherescit creatori, illa fit maior, quam erat, non ille.

DISPUTATIO II.

Verum solus Deus bonus sit per essentiam.

P Ro explanatione huius rei sciendum est, nos posse loqui, aut de bonitate integra & perfecta rei, quo pacto includit existentiam, & omnia alia attributa, non solum essentialia, sed etiam accidentalialia debita tali rei, vel de bonitate, vt perfectam & imper

QVÆSTIO VI.

De bonitate Dei.

DISPUTATIO I.

Verum Deus ita sit summum bonum, vt creatæ simul cum eo sumpta non efficiant maius bonum.

DE VABYS disputationibus comprehendemus, quæ maioris videbuntur momenti tota hac quaestione 6. Atque in primis Deum non solum bonum, sed etiam summum esse bonum, aperte colligitur ex iis quæ diximus duabus quaestionibus precedentibus. Cum enim vnumquodque tantum habeat bonitatis, quantum habet entitatis & perfectionis, vt quaestione precedente explicatum est: atque quaestione quarta ostensum sit, Deum non solum esse perfectissimum omnium entium, sed etiam eminenter continere perfectiones omnium aliarum rerum, manifestum est, Deum non solum esse bonum, sed etiam summum esse bonum. Idem constat ex Scripturis sanctis: Psalmo namque 117. dicitur, Confitemini Domino, quoniam bonus, & Psalmo 144. Magnitudinis eius non est finis: cum autem in Deo non

Deus est summum bonum.